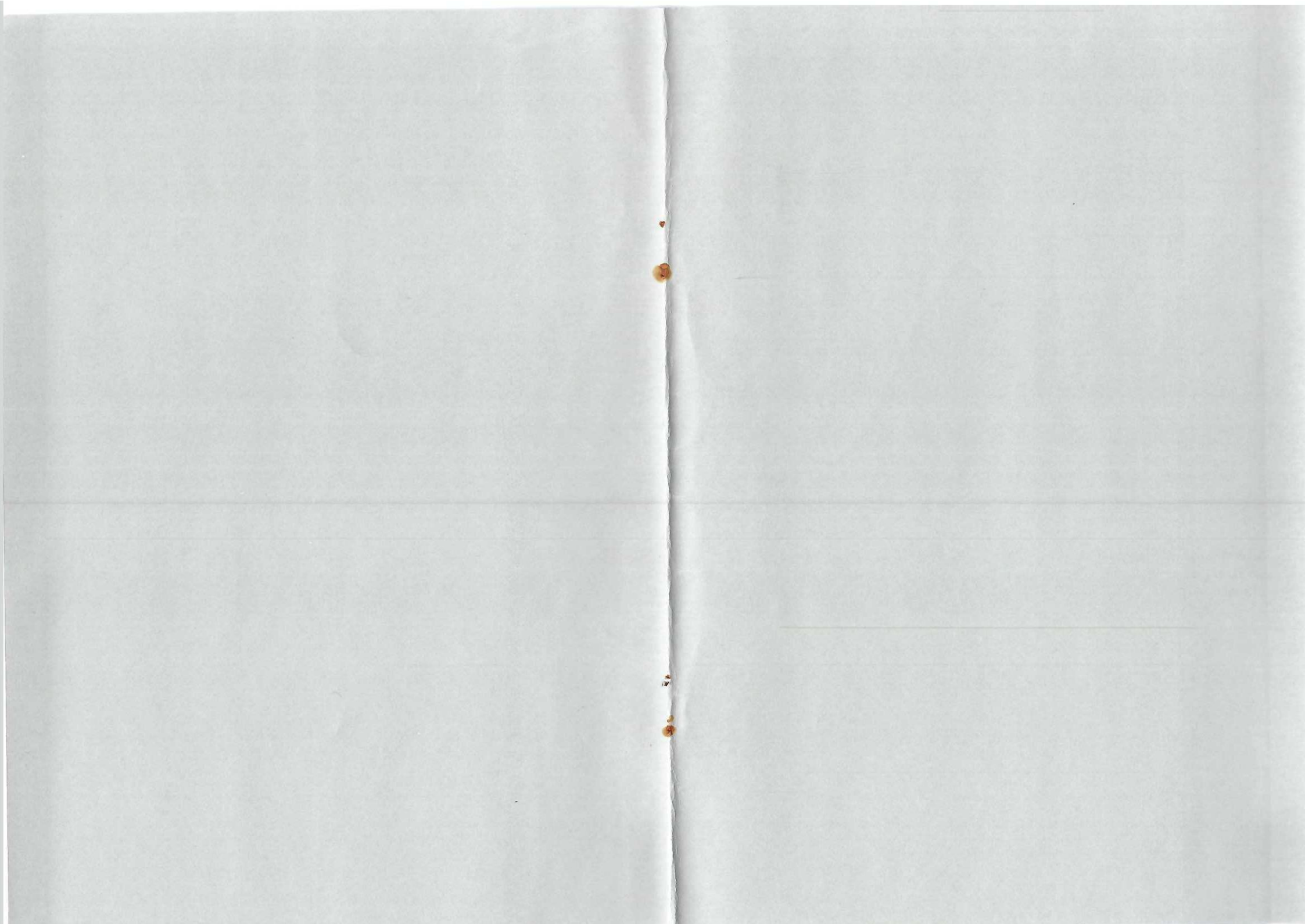

Psychologische Verkenningen
Individuele Psychologie

46^e jaargang, nr. 3

juli 1998

AKTIVITEITEN

46e jaargang nr. 3

Juli 1998

19 september 1998:

Op deze dag organiseert de werkgroep Encouraging-Training-Nederland een themadag over het begrip "Encouraging".

Onder leiding van Theo Schoenaker zullen afwisselend theorie en praktische oefeningen worden aangeboden, die men kan gebruiken in het dagelijks leven. Deze dag zal zowel de bemoediging voor uzelf als bemoediging voor mensen in uw omgeving aan de orde komen.

Plaats: vergadercentrum "La Vie", Lange Viestraat 351, Utrecht
(het vergadercentrum bevindt zich dichtbij het Centraal Station)

Tijd: 09.30 uur ontvangst, 10.00 uur start en 17.00 uur eind van de themadag.

Kosten: fl. 75,- (inclusief lunch en 2 consumpties)

Opgave en/of informatie: Margriet Ebbing, tel. 073-6416189

November 1998:

Jaarlijkse ledenvergadering van de N.W.I.P.

De datum van de ledenvergadering zal in het volgende tijdschrift worden aangekondigd. Zoals gebruikelijk zal voorafgaand aan de ledenvergadering een thema aan de orde worden gesteld met de mogelijkheid om hierover met elkaar van gedachten te wisselen.

Heeft u ideeën voor een thema of wilt u zelf iets voorbereiden en presenteren, neem dan contact op met één van de bestuursleden.

Theo Joosten: tel 058 2666462

Gerard Kulker: tel 071 3416110

(N.B. bent u al bij uzelf te rade gegaan over de vacature secretaris in het bestuur, die moet worden ingevuld ?)

3 tot 7 augustus 1999:

21e Internationaal Congres van de Individual Psychologie.

Plaats: Chicago, IL, USA.

Informatie en opgave: IVIP Generalsekretariat

Horst Gröner

Marktstrasse 12, D-99867 Gotha

Tel/Fax. +49-3621-401060

Thema: Wissen vom Leben - Aufgaben, Beiträge und Lösungen.

INDIVIDUAL PSYCHOLOGISCHE VERKENNINGEN

is een uitgave van
Nederlandse Werkgemeenschap
voor Individual Psychologie

redactie adres:
Potgieterlaan 21
2394 VA Hazerswoude Rijndijk
Tel. (071) 3416110

ONTWIKKELINGEN GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG

Op verschillende plaatsen in Nederland vindt op het gebied van de Geestelijke Gezondheidszorg de zogenaamde M.F.E.-ontwikkeling plaats. Dit betreft een schaalvergroting door een intensieve samenwerking tussen instellingen op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg, die er op is gericht meer samenhang te krijgen in het aanbod om vraaggericht (=op de behoefte van de cliënt gericht) te gaan werken. (M.F.E. staat in dit verband voor Multi Functionele Eenheid.)

Tot op heden is het zo dat hulpverleners moeten werken met de beperkingen van het aanbod vanuit de eigen instelling, de zogenoemde aanbodgerichte hulpverlening. De cliënt is hierbij afhankelijk van de mogelijkheid die één instelling te bieden heeft. Wordt gebruik gemaakt van het aanbod van verschillende instellingen, dan vindt er doorgaans tussen deze instellingen weinig afstemming plaats. Deze werkwijze dient te worden omgebogen naar het zogenoemde vraaggericht werken, waarbij de behoefte van de cliënt het uitgangspunt is voor de inzet vanuit de hulpverlening. Op basis van de behoefte van de cliënt kunnen hem bepaalde zogenoemde modules worden aangeboden, waarbij de verschillende modules in samenhang en afgestemd op elkaar geleverd worden door verschillende instellingen. Een aantal modules samen vormen een zogenoemd zorgprogramma.

Voordelen die deze nieuwe werkwijze moet gaan bieden: de cliënt wordt niet meer van de ene naar de andere instelling gestuurd; de cliënt hoeft niet meer overal zijn verhaal te vertellen; de cliënt kan zolang mogelijk met passende begeleiding in zijn eigen omgeving blijven.

De instellingen voor geestelijke gezondheidszorg geven aan dat deze ingrijpende verandering niet van de ene op de andere dag gerealiseerd zal zijn. Men schat in dat hiervoor toch zeker een jaar of twee nodig zal zijn.

ISSN: 1382-5089

Alles uit deze uitgave mag geheel of gedeeltelijk worden overgenomen of vermenigvuldigd in welke vorm dan ook, mits met bronvermelding.

Redactie:

Prof. Dr. C.C. De Keyser

Dhr. G.A.L. Kulker

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	5
CLOSE ENCOUNTERS WITH ALFRED ADLER	7
VAN FAMILIE DYNAMIEK TOT DYNAMIET	9
DE MOED OM TE BEMOEDIGEN	13
ONTWIKKELINGEN GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG	27
AKTIVITEITEN	28

gen. Een zichzelf bemoedigend persoon vindt het leuk als zijn werk wordt gewaardeerd, maar hij is daar niet afhankelijk van.

Slot.

Bemoedigen kan gezien worden als preventief 'orde houden'. Als een leerkracht aan het begin van het jaar begint met bemoedigen, zal hij zien dat dit bijdraagt aan een goede sfeer in de groep. De directeur heeft een goede gelegenheid om middels dit thema aandacht te besteden aan het pedagogisch klimaat in de groep en in de school.

Diverse oefeningen om de groeps sfeer positief te beïnvloeden, kunnen helpen om wangedrag tegen te gaan. Het kost in het begin wat extra tijd, maar in de loop van het jaar behoeft minder aandacht aan ordeproblemen te worden besteed.

In elk schoolteam komen regelmatig gedragsproblemen aan de orde. Het bespreken van een aanpak zou vanuit een bepaald kader moeten plaatsvinden. De Individualpsychologie is een praktische psychologie, waarmee opvoeders in de praktijk iets kunnen.

Literatuurlijst.

- Albert Linda, *Cooperative Discipline*, AGS. Minnesota, 1989.
Dinkmeyer D, Dreikurs R, *Encouraging children to learn*, New York, 1963.
Dreikurs R, *Social Equality, The challenge of Today*, Chicago, 1971.
Dreikurs R, *Psychology in the classroom, a manual for teachers*, Chicago, 1968 (1e druk 1957).
Dreikurs R, Grunwald B.B., Pepper F.C., *Maintaining sanity in the classroom*, New York, 1982.
Nelson J, Lott L, Gleen S, *Positive discipline in the classroom*, Rocklin, CA, 1993.
Dreikurs Ferguson E, *Adlerian theory, an introduction*, Vancouver, 1984.
Dreikurs R, Cassell P, *Discipline without tears*, New York, 1972.
Evans T.D., *Encouragement Training in the schools: The key to restructuring*, University of South Florida, 1994.

R. Joosten.

- Vertel hem maar dat hij zeer 'machtig' is.
6. Geloof in een kind. Dit moet oprecht zijn, dus je moet eerst het kind leren vertrouwen.
  7. Fouten moeten niet gezien worden als een afgang. Fouten worden vaak gezien als iets niet kunnen, maar moeten gezien worden vindplaatsen voor het bieden van hulp. Iemands waarde hangt niet af van zijn successen.
  8. Stimuleer en help het kind, maar oefen geen druk uit. Laat het kind op zijn eigen snelheid werken.
  9. Integreer het kind in de groep. Zorg ervoor dat het kind niet heel speciaal wordt. Dit bevordert overambitie. Een kind dat overambitieuus is en geen succes heeft, zal veelal wangedrag vertonen. Zijn privé-logica houdt dan in: 'Als ik niet de beste kan zijn, zal ik in ieder geval de slechtste zijn.'
  10. Het bevorderen van competitie is meestal niet bemoedigend voor kinderen. De aandacht ligt dan op het winnen in plaats van medewerking. Competitie betekent: 'Ik geef het op waar jij succes hebt, en ik ga mijn best doen in een gebied waar jij faalt.' Vergelijk daarom de resultaten van kinderen niet met elkaar.
  11. Prijzen is niet het zelfde als bemoedigen. Prijzen kan een ontmoedigend effect hebben.
  12. Help het kind de moed te ontwikkelen om niet perfect te hoeven zijn. We moeten leren van onze fouten.
  13. Laat andere kindeen een ontmoedigd kind op een positieve manier helpen om zo een plaatsje in de klas te krijgen.
  14. Onthoudt dat ontmoediging besmettelijk is. Een ontmoedigd kind kan een leerkracht gemakkelijk ontmoedigen (leerkracht geeft het op).
  15. Zorg ervoor dat je anderen niet ontmoedigt en dat je op hen neerkijkt als iemand jou gekwetst heeft (geen wraak).
  16. Bemoediging is altijd positief geformuleerd.
  17. Wees niet pessimistisch en ontwikkel een optimistische kijk op het leven. Optimisme is besmettelijk: het bemoedigt niet alleen jezelf, maar ook anderen.

Belangrijk bij bemoediging is dat je specifiek bent. Geef duidelijk aan waarin iemand is verbeterd of waarvoor je iemand wilt bedanken.

Dat kan bijvoorbeeld met een bemoedigingsbriefje. Meestal sturen we de ouders een briefje als het slecht gaat. Waarom niet als het kind ergens vooruitgang in heeft geboekt? Wees specifiek en geef duidelijk aan waar het in vooruitgegaan is.

Het doel van bemoedigen is ervoor te zorgen dat kinderen zichzelf leren bemoedi-

VOORWOORD

In het tijdschrift van de Nederlandse Werkgemeenschap voor Individualpsychologie dat voor u ligt staan weer een aantal interessante artikelen. Zonder de een tekort te willen doen, wil ik in het voorwoord er een paar onder uw aandacht brengen.

Inspirerend en uitdagend is het om in de boekbespreking van Dr. Hans van Crombrugge te lezen over het onderzoek van Sulloway en de relatie die Sulloway legt en aantoonde tussen de plaats in de kinderrij en de persoonlijke ontwikkeling van mensen. Na het lezen blijft voor mij over het geheel een gevoel van een duidelijk tekort in de diagnostiek en behandeling dat de plaats in de kinderrij een te geringe rol speelt. Doorgaans wordt zij wel als wetenswaardigheid opgenomen in de anamnese, maar nauwelijks op waarde wordt geschat omdat de plaats in de kinderrij te weinig wordt betrokken in het duiden van gedrag of de behandeling. Bij een behandeling, die bijvoorbeeld uitgaat van het empowerment (het benutten/stimuleren van de eigen kracht van de cliënt), kan de plaats in de kinderrij en de daaraan verbonden karaktereenschappen uitstekend worden benut.

Dat hij de Individualpsychologie benoemt als evolutionaire psychologie, spreekt mij erg aan en is ook meer van deze tijd dan de indeling bij de dieptepsychologie. Dieptepsychologie klinkt statisch door een zoeken in de diepte, terwijl de Individualpsychologie dynamisch is doordat zij aansluit bij de dynamiek van de ontwikkeling van het individu.

Het daarop volgende artikel 'de moed om te bemoedigen' geeft zicht op de gewenste pedagogische taak van de leerkracht en de mogelijkheden die hij daartoe heeft. Ik vroeg me bij het lezen af: 'Is er een verbinding te maken tussen de plaats in de kinderrij, de ervaren bemoediging en het gedrag in de klas? En kan dit de leerkracht inzicht in het gedrag en handvatten geven om er in de schoolsituatie mee om te gaan?'

Mocht u geprikkeld door het lezen van deze artikelen u willen bekwamen in het bemoedigend omgaan met uzelf en uw medemensen, dan kan ik u aanraden om deel te nemen aan themadag 'encouraging' op 19 september 1998. Gegevens over deze dag vindt u onder 'aktiviteiten'.

Ik wens u veel leesplezier.

Namens de redactie, Gerard Kulker

Op deze manier krijgt het kind het gevoel dat hij erbij hoort en dat het zonder hem niet gebeurt.

Geef bemoediging als een kind iets écht probeert. Ook al is er geen waarneembare vooruitgang.

Een leerkracht zou kunnen zeggen: 'Je hebt zo hard gewerkt aan spelling van morgen. Ik heb je bekeken en ik vind het fijn dat je zo hard werkt. Daarmee help je aan de goede sfeer in de klas.'

Dit kan een basis vormen waarbinnen de kwaliteit van de resultaten ook kan toenemen.

Als je wacht met iets positiefs te zeggen totdat een taak helemaal foutloos is ingeleverd, zul je heel lang moeten wachten ! Bemoediging wordt ook gegeven als er fouten worden gemaakt.

Fouten moeten ook niet genegeerd worden. Het volgende voorbeeld zal dit verduidelijken: de groep had een blad gekregen met tien dezelfde rekenproblemen. Eén van de leerlingen maakte vier sommen goed zonder een fout. De leerkracht gaf een vier en zo kreeg de jongen een onvoldoende.

De leerkracht miste hier een prachtige kans om de leerling eerlijk en overtuigend te bemoedigen. Hij had de leerling een zes kunnen geven (wat op zich al bemoedigend is). Hij had kunnen zeggen: 'Omdat je vier sommen hebt gemaakt zonder één fout, weet ik dat je deze oefeningen begrijpt. Er moet een reden zijn waarom je de opdracht niet helemaal hebt afgemaakt. Wil je me vertellen wat er gebeurde ? Ik heb je nog geen cijfer gegeven, omdat ik er eerst met je over wilde praten. Je hebt een foutje gemaakt met het optellen. Wil je nog een kans om de rest van de sommen af te maken ?'

Hieronder volgt een lijst met aandachtspunten voor het bemoedigen van elke leerling.

1. Vermijd ontmoediging, omdat elk gevoel van minderwaardigheid overwonnen moet worden om goed te functioneren. Ieder mens voelt zich wel minderwaardig op een bepaald gebied.
2. Werk aan vooruitgang, niet aan perfectie.
3. Waardeer inzet. Iemands inzet is belangrijker dan het resultaat.
4. Scheid de daad van degene die het doet. Je kunt het gedrag van een kind verwerpen zonder dat je het kind verwerpt.
5. Bouw op iemands krachten, niet op zwakheden.
Een kind dat zich misdraagt heeft de macht om een volwassene te vernederen.

kan hij denken dat hij niet goed genoeg is, of dat wat hij te bieden heeft niet waard is het te proberen. En dus geeft hij maar op. Het accent moet verschuiven van 'jij bent goed' naar 'je hebt geholpen in de gehele situatie.'

We moeten er eerst van uitgaan dat iemand is zoals hij is. We moeten een kind accepteren, ook al kunnen we niet al zijn werk of gedragingen accepteren. Prijzen beloont het individu en legt de nadruk op hemzelf. Bemoedigen daarentegen stimuleert de inspanning en legt de nadruk op iemands capaciteiten, innerlijke kracht en de mogelijkheid om een bepaalde situatie aan te kunnen. Prijzen erkent degene die het doet, bemoedigen erkent de daad.

Een belangrijke taak in de opvoeding is het om leerlingen niet afhankelijk te maken. Een kind moet begeleid worden om verantwoordelijkheid te nemen voor zijn acties. En hij wordt erkend voor zijn positieve bijdragen. Zo kan een zelfbeeld veranderen van: 'Ik ben goed; niemand mag me en ik kan het niet' naar 'Ik ben goed, ik kan het en ik ben behoorlijk goed in bepaalde dingen en minder in andere.' Leerkrachten kunnen het zelfbeeld van de leerlingen veranderen door de relatie die ze met het kind hebben.

Kinderen kunnen namelijk veel meer presteren wanneer hun aanwezige vaardigheden en kwaliteiten worden benadrukt, in plaats van steeds maar weer die dingen naar voren te halen die het kind verkeerd doet en beter zou kunnen doen.

Adler zei hierover dat de meest belangrijke taak van een leerkracht, misschien zelfs de enige taak, is om ervoor te zorgen dat geen enkel kind ontmoedigd is op school.

Bemoedigen in de praktijk.

Wat we willen is dat elk kind een plaatsje heeft in de klas; zich thuis voelt. Hoe kan de leerkracht er voor zorgen dat iedereen zich belangrijk vindt? Dat er een positieve, democratische sfeer heerst in de klas?

Leerkrachten moeten er voor zorgen dat ze kinderen verantwoordelijkheid geven. Bemoediging wordt gevolgd door het gevoel dat meer leerlingen betrokken raken in een coöperatieve sfeer. Hierdoor worden kinderen verantwoordelijker. Hoe verantwoordelijker ze zijn, des te meer krijgen ze het gevoel dat ze erbij horen'. Dit gevoel van 'erbij horen' geeft ze moed tot samenwerking en tot deelname. (Merdith & Evans, 1990)

Leerkrachten die leerlingen verantwoordelijkheid geven, zullen gauw merken dat de sfeer in de klas erop vooruit gaat. Door leerlingen taken te geven (bord vegen, planten water geven, keuzewerk enz.) geef je hen het gevoel dat ze competent zijn.

CLOSE ENCOUNTERS WITH ALFRED ADLER

Meeting Alfred Adler was an event long to be remembered. I recall our first meeting and the enriching ones that followed which confirmed the first impression. While he extended his hand, his eyes behind somewhat old-fashioned appearing glasses penetrated into one's marrow with probing and kindness at the same time. If the warm handshake had not yet conveyed it, the openness of his face would say, "I like meeting you. No matter who you are, I respect you, let us talk."

What we talked about is beyond recall. Maybe it was some technical detail he had mentioned in his lecture. I left after the discussion with the feeling that Adler had known me all of my life, knew me inside out, and had added a semester to my knowledge. His thinking was fast and he gave of what he knew.

The more we followed his lectures, the more we learned about his technique and his encounters with the people who needed help. Much of this could not be put into textbooks: intonation, gesture, body expression, empathy, have to be witnessed. Adler had respect for his patients which created an air of openness and conveyed his willingness to help with a fountain of knowledge. Respect always came first, followed immediately by encouragement, which made the patients feel worthy and hopeful. In presenting examples he often used the language he had used with his patients, the terminology adjusted the patient's capacity for understanding. Here was a therapist who, in a careful approach, quickly came to the core of the problem and used very simple everyday language from the patient's own vocabulary. A human being in the first place who, seeing a person in distress, offered treatment which was easily absorbed because it was logically presented. Often, in one sentence, he reduced the patient's imaginary mountain to the molehill it really was.

A young girl who was a secretary in her father's office, complained bitterly that her father always dictated so many letters on the day that she was asked out by her boyfriend. "Does your father know him?" asked Adler. "He does not even know that I have a boyfriend," came the reply. "Than he cannot do it on purpose." The girl soon found that her real problem was not her father, but the relationship with the friend, manifested by her hesitancy to tell her family about him.

The last year that Adler lectured in Holland, it was my privilege to introduce him in my home town. The chosen topic was "Gemeinschaftsgefühl" -- Social Interest and

Responsibility. Adler explained that the goal in education should never be accumulation of knowledge or acquisition of the highest grades. Knowledge is not enough for men; it is the use of knowledge that can improve or destroy mankind's well-being and further development. Therefore at an early age, the child should be taught the importance of contributing what he has learned toward the positive side of life and feeling part of the total: his family, his schoolgroup, his community. If something goes wrong, the child should learn to carry his part of the responsibility and correct it. Adler explained Gemeinschaftsgefühl, and concluded with, "I have put on your shoulders the burden of responsibility -- because those who know have to carry out the task of helping mankind towards the next step in a better world." All who knew and understood Adler could not help but carry his last message with them for the rest of their lives.

Sophia de Vries, a Classical Adlerian psychotherapist, now 95, who studied with Adler in Vienna and Holland. (uit: Alfred Adler Institute of San Francisco)

zijn keuzes door hem de gevolgen van zijn eigen beslissing te laten ervaren.

Bemoediging en het laten werken van logische gevolgen behoren samen te gaan. Alleen gevolgen laten optreden is niet voldoende. Het kind moet ook merken, horen dat het een positieve bijdrage levert. Dan is de kans groot dat het wangedrag zal afnemen. Als een kind ontmoedigd is, zal het wel wangedrag vertonen, zo veronderstelt de Individualpsychologie. De meeste leerkrachten gaan dan straffen en belonen en lopen zo achter de feiten aan.

Prijzen en belonen.

Bemoedigen en prijzen is niet hetzelfde. Prijzen is slechts nodig bij een klein aantal kinderen om ervoor te zorgen dat ze goed gedrag vertonen. Bemoedigen heeft iedereen nodig, vooral wanneer fouten worden gemaakt. Bemoedigen is vaak moeilijk te uiten en vereist oefening.

Prijzen is bijvoorbeeld: 'Ik vind dat jij heel hard hebt gewerkt vandaag.'
Als we een kind aandachtig bekijken als het geprezen wordt, valt ons het volgende op. Sommige kinderen raken in paniek, anderen drukken een gevoel uit van 'nou en' en anderen van 'hèhè, eindelijk !' Degene die prijst geeft eigenlijk een beloning: 'Als jij je goed gedraagt, stijgt je in mijn achting.'
Wat is er mis met deze benadering ? Als we vanuit het oogpunt van het kind kijken, ontdekken we de fout van deze benadering. Wat voor effect heeft prijzen op het zelfbeeld van het kind ?

* Hij kan de indruk krijgen dat zijn persoonlijke waarde afhangt van de mate waarin wordt voldaan aan de eisen of verwachtingen van de ander. 'Als ik geprezen wordt, is mijn eigen waarde hoog. Als ik een standje krijg, ben ik slecht. Als ik genegeerd wordt, ben ik waardeloos.' Als dit kind volwassen is, zal zijn functioneren en zijn capaciteit om problemen op te lossen geheel afhangen van de waardering van anderen.

* Een ander kind kan het als een recht gaan zien dat hij geprezen wordt. Het leven is niet eerlijk als hij niet geprezen wordt voor zijn moeite. Of hij voelt geen verplichting om te werken als hij toch niet geprezen wordt. 'Wat zit erin voor mij ? Wat word ik er beter van ? Waarom zal ik mijn best doen als ik toch niet geprezen word ?'

Prijzen kan ontmoedigend zijn. Als een kind zijn inzet niet genoeg geprezen ziet,

kracht of leerling zijn.

- veronderstelt onvermogen: wil niet constant falen en zal zich terugtrekken.

Een voorbeeld van een machtsstrijd:

We beschrijven een korte lessituatie.

Leraar: 'Hans hou op met praten, je stoort de andere kinderen.'

Hans: 'Ik praatte helemaal niet !'

Leraar: 'Waarom stoort jij nu altijd iedereen ?'

Hans: 'Ik doe helemaal niets.'

Leraar: 'Geef je schrift hier.'

Hans: (geeft zijn schrift niet, even later vraagt de leraar om zijn werk). 'U heeft helemaal niet gezegd dat ik het moest inleveren.'

(leraar vraagt zich af wat je moet doen met een kind dat nooit toegeeft dat het iets verkeerd deed).

Het is duidelijk dat de leraar in dit voorbeeld zich niet realiseert dat hij zich laat meetrokken in het spel om de macht. Het kind lijdt telkens een nederlaag en zal waarschijnlijk de machtsstrijd intensiveren.

De leerlingen die het meest ontmoedigd zijn, zijn de kinderen die onvermogen tonen. De doelen die leerlingen zich dan hebben gesteld, zijn verkeerde doelen. De taak van de leerkracht is om de doelen te begrijpen en te veranderen.

Door het eigen gedrag te veranderen kan al snel een verandering ten goede worden opgemerkt. Stop met: straffen, belonen, vitten, kinderen 'achterna' zitten zodat ze hun werk wel doen. Stop met zinnen te gebruiken waar een maar in zit. Voorbeeld: 'Ik zie dat je hard gewerkt hebt, maar wil je de volgende keer wel iets stiller zijn.' Zulke uitspraken zijn zeer ontmoedigend. Ze nemen alle kracht weg van het eerste gedeelte van de zin.

'Je hebt hard gewerkt aan die sommen, beide rijtjes zijn helemaal af.' Dat is wel een bemoedigende zin.

Straf en beloning passen niet binnen een democratische opvoedingsstijl. Natuurlijke en logische gevolgen komen hier in de eerste plaats. De eerste gevolgen treden uit de natuur op: als je geen handschoenen aandoet, krijg je koude handen. Logische gevolgen komen voort uit de sociale ordening, uit gemaakte afspraken: wanneer je niet op tijd bij de bus bent, kom je te laat op school. Een kind leert van de gevolgen van zijn gedrag. Hij leert dat hij de verantwoordelijkheid draagt voor

---

VAN FAMILIEDYNAMIEK TOT DYNAMIET

De invloed van het gezin op rebels of creatief gedrag.

(Boekbespreking van: Frank J. Sulloway, **De rebel van de familie**. De invloed van de plaats in het gezin op de levensloop, Prometheus, Amsterdam, 534 blz. ISBN 90 5333 591 9 België: 1300 fr. Nederland: f 65.)

Misschien hebben we het Darwinisme te danken aan de plaats van Charles Darwin in het gezin (vijfde op zes kinderen). Historicus Frank Sulloway heeft uitgebreid onderzoek verricht naar zo'n mogelijk causaal verband, en al doende reikt hij aan diverse takken van de wetenschap een fascinerende methodologie aan.

'Het is een wijdverspreid misverstand dat kinderen uit eenzelfde gezin ook in eenzelfde omgeving opgroeien. Natuurlijk is er in één en hetzelfde huis veel gemeenschappelijks, de psychische situatie van elk kind is echter individueel en verschilt van kind tot kind naar gelang de plaats in de geboortevolgorde.' Deze zinnen vormen de aanhef van een essay waarin Alfred Adler kort en bondig afrekende met Freuds theorie van het Oedipuscomplex. Niet het ouder-kind-conflict is de motor van de persoonlijke ontwikkeling, wel de strijd tussen de kinderen om de aandacht van de ouders. Elk kind moet vanuit de eigen positie in het gezin strategieën ontwikkelen om de liefde van zijn ouders te winnen. En wie niet sterk is, moet slim zijn, zoals Jacob die Esau's geboorterecht met een bord linzensoep afkocht en heel listig de vaderlijke zegen bekam.

Hoewel de visie van Adler herkenbaarder is dan die van Freud, kon ze niet door empirisch onderzoek worden gestaafd. Tot voor kort ging ik, zoals de meeste gezinswetenschappers, er dan ook van uit dat deze theorieën alleen iets zegden over de frustraties van hun ontwerpers: Sigmund, de eerstgeborene en onbetwistbaar moeders lieveling, die zich duidelijk superieur waande en Alfred, die zich nooit had verzoend met zijn status als tweede zoon en voortdurend kampte met minderwaardigheidsgevoelens.

Met zijn imposante studie *De rebel van de familie* heeft Frank Sulloway de theorie over de psychologische betekenis van de plaats in de kinderrij opnieuw wetenschappelijke digniteit bezorgd. Wat daarbij echter onmiddellijk opvalt, is dat dit aanvankelijk helemaal niet Sulloway's bedoeling was. En na lectuur ben ik ervan overtuigd dat deze psychologische theorie ook niet de echte inzet van het boek vormt.

Sulloway is geen psycholoog, wel een historicus, verbonden aan het vermaarde Massachusetts Institute of Technology. Twee met elkaar samenhangende vragen houden hem al meer dan 25 jaar bezig. Eén: hoe komt het dat individuen met zeer afwijkende ideeën erin slagen wetenschappelijke revoluties te bewerkstelligen? En twee: wat is de verklaring dat sommigen tijdens dergelijke wetenschappelijke revoluties snel hun oude denkwijze aan de kant zetten, terwijl anderen krampachtig de status-quo verdedigen? Kortom: wat is de verklaring dat iemand al dan niet rebels is of wordt?

De bestaande sociologische en psychoanalytische theorieën ter zake worden door Sulloway niet systematisch weerlegd, zelfs niet besproken, wat als een tekort van het boek kan worden geïdentificeerd. Het wordt wel duidelijk dat dergelijke verklaringen ofwel niet te toetsen zijn, ofwel duidelijk op empirische gronden kunnen worden verworpen, ofwel onvoldoende de rol van het individu in wetenschappelijke revoluties erkennen.

Dat laatste gaat naar de kern van Sulloway's betoog: zowel wetenschappelijke als sociale omwentelingen worden in hoge mate teweeggebracht door creatieve individuen. Het is dan ook doodjammer dat in de Nederlandse titel van het boek juist dat element weggelaten is. (De oorspronkelijke titel is: *Born to rebel, Birth order, Family dynamics, and Creative lives.*)

Sulloway's gesprekspartner is niet de een of andere gezinswetenschapper, maar veeleer zijn collega Thomas Kuhn. Hij beweerde dat wetenschappelijke vernieuwingen moeten worden begrepen als zijnde het gevolg van een verlegenheidssituatie. Hij veronderstelt dat er eerst een crisis is die erin bestaat dat bevindingen niet langer in de bestaande theoretische kaders kunnen worden geïntegreerd. Dat zou dan een paradigmaverandering noodzakelijk maken, waarbij de gemeenschap van wetenschappers een ander perspectief aanneemt waardoor de gegevens wel kunnen worden begrepen. Deze wetenschappelijke theorie veronderstelt een anonieme intellectuele crisis en een min of meer passieve respons van 'de' wetenschap. Het is tegenover deze naamloze *structure of scientific revolutions* dat Sulloway het creatieve individu plaatst.

Op grond van dat wetenschapshistorisch uitgangspunt wordt begrijpelijk waarom voor Sulloway de oorspronkelijke vraagstelling identiek is met de vraag naar de verklaring van individuele verschillen tussen mensen ondanks de vele gemeenschappelijke culturele en structurele omstandigheden. Wie de vraag stelt naar de ontwikkeling van individualiteit stoot bovendien noodgedwongen op de rol van de gezinsrelaties. Zo komt de wetenschapshistoricus ongewild tot de psychologische

best deed. In een gesprekje om half vier vroeg de meester aan Robert wat er aan de hand was de laatste dagen. Plotseling barste de jongen in tranen uit. 'Ik mag nooit de borstel schoonmaken.' Waarop de meester zei: 'Ik dacht dat je dat kinderachtig zou vinden, daarom heb ik je niet gevraagd.' In de ogen van Robert is het uitvoeren van deze taak iets wat hem het gevoel geeft ook bij de groep te horen.

Schoolsituatie.

De leerkracht heeft een zeer belangrijke positie in het leven van een kind. Hij is vaak de eerste persoon naast de ouders, die een weloverwogen invloed heeft. Als zijn invloed ontmoedigend is, kan voorgoed het functioneren van het kind in een bepaald gebied worden geblokkeerd. Veel mensen hebben nog nare herinneringen aan school als gevolg van hun eerste ervaringen in school. De leerkracht van toen heeft hen ervan overtuigd dat ze niet goed genoeg zijn in een bepaald gebied. Voorbeeld: Op een school is het de gewoonte dat de kinderen in groep 7 elke week 20 topografische namen leren. Wat de leerkracht ook geprobeerd heeft, bij Marijke lukt het niet. Dit probleem wordt in een cursus 'omgaan met kinderen' aan de orde gesteld. Na enige discussie wordt de leerkracht voorgesteld het volgende te doen. Vraag aan Marijke hoeveel plaatsen ze deze week denkt te kunnen leren. Elk antwoord wordt geaccepteerd. Marijke zegt dat ze één plaats kan leren. De leerkracht gaat hiermee akkoord en overhoord op het eind van de week deze plaats. Opnieuw wordt haar gevraagd hoeveel plaatsen ze voor de volgende week wil leren. Na enige tijd noemt ze uit haar zelf een steeds hoger aantal. Na ongeveer drie maanden leert ze net zoveel topografie in één week als de andere kinderen.

Storend gedrag.

Kinderen vinden het fijn naar een school te gaan waar ze geaccepteerd worden en waar ze een nuttige bijdrage kunnen leveren. Ze hebben het gevoel dat ze erbij horen, dat ze een plaatsje in de klas hebben. Een leerkracht kan hieraan een belangrijke bijdrage leveren door kinderen te bemoedigen.

Als kinderen zich niet thuis voelen in de klas en niet een nuttige bijdrage kunnen leveren, zullen ze zich misdragen. Om daarmee toch hun doel te bereiken. Kinderen die zich misdragen, zijn ontmoedigd. Ook wangedrag heeft een doel. Er zijn vier doelen van storend gedrag:

- aandacht: middelpunt willen zijn, afleiden van de leerkracht en andere leerlingen.
- macht: gaan een machtsstrijd aan: 'Jij kunt mij niet dwingen.'
- wraak: kind voelt zich gekwetst en wil iemand 'terugpakken'. Dit kan een leer-

op. Waarschijnlijk is daarin een verbetering opgetreden en is de spanning vermindert.

Deze oefening is nuttig, omdat bemoediging voor een groot deel inhoudt dat je anderen niet ontmoedigt. Door anderen niet te ontmoedigen, ben je al begonnen met een bemoedigende houding aan te nemen !

Fundamenteel bij bemoedigen is de idee van sociale gelijkwaardigheid. Elke goede relatie is gebaseerd op gelijkwaardigheid. In 'Social Equality' (1971) schrijft Dreikurs daar het volgende over: 'Om iemands verkeerde zelfbeeld te veranderen, moeten we er serieus van overtuigd zijn, dat hij goed genoeg is zoals hij is ! We kunnen allemaal beter zijn dan we zijn, maar dat betekent niet dat wanneer we niet beter worden we nooit waardevol zouden zijn.'

Bemoedigen houdt verder in :

- accepteren van jezelf en anderen zoals ze zijn;
- wederzijds vertrouwen en respect;
- vrijheid en keuze;
- hoop en vertrouwen in plaats van verwachtingen;
- jij bent iemand die dat kan;
- het is goed om iets te proberen, fouten zijn geen misdaden.

Bemoedigen is vooral een houding, het moet echt zijn ! Bemoedigen is niet een aantal trucjes om ervoor te zorgen dat kinderen zich gedragen. Je eigen gedrag/houding is van groot belang.

Mensen die goed functioneren en bemoedigd zijn, hebben een positieve kijk op zichzelf. Niet alleen op zichzelf, maar ook op anderen. Zo'n persoon heeft de moed om open te staan voor ervaringen en heeft weinig angst om fouten te maken. Verder heeft een bemoedigd persoon een hoog gemeenschapsgevoel (ook wel Gemeinschaftsgefühl of Social Interest genoemd). Gemeenschapsgevoel is zorg voor anderen, een coöperatieve benadering van het leven. Het streven naar een ideale samenleving. Voor de klas betekent dit dat kinderen het gevoel hebben hier thuis te horen; een plaats te hebben. Een kind ontwikkelt hier een eigen opvatting over. Het is goed duidelijk te maken met een voorbeeld uit de praktijk. Een leerkracht uit groep 5 had de gewoonte elke dag de borstel te laten uitkloppen. Na vele weken was Robert nog nooit aan de beurt geweest. De meester had al enige tijd in de gaten dat de gemakkelijk en goed lerende Robert niet meer zo goed zijn

vraagstelling: hoe komt het dat individuen verschillen ook al komen ze uit eenzelfde gezin ?

Ongewild, maar daarom niet toevallig. Sulloway is niet voor niets gefascineerd door Charles Darwin en de evolutie theorie, waaraan hij reeds een monografie wijdde. De doorbraak van evolutionaire denkbeelden verschaft de auteur het model van wat een wetenschappelijke revolutie is. Bovendien laat de evolutietheorie zelf toe om de processen die daarbij een rol spelen te begrijpen. De adleriaanse psychologie van de betekenis van de plaats van het gezin laat zich perfect herdefiniëren als een evolutionaire psychologie. Het basismengsel is bij beide hetzelfde: de middelen van het bestaan (in dit geval het gezin) zijn beperkt, elk individu (kind) is daarom in een strijd om het zelfbehoud (zowel fysiek als psychisch) gewikkeld, waarbij elk afhankelijk van zijn situatie (positie in het gezin) eigen strategieën moet uitwerken om te overleven en zo een eigen identiteit en persoonlijkheid te ontwikkelen.

'Niche' is het verbindende begrip. Het wordt in de ecologie gebruikt om aan te geven hoe verschillende soorten uit het dierenrijk de beschikbare bronnen uit de omgeving gebruiken. Zoals de vinken op de Galapagoseilanden zich specialiseerden tot verschillende soorten met elk een eigen vorm en grootte van snavel, waardoor ze maximaal gebruik konden maken van de verschillende mogelijke voedingsbronnen; zo zullen ook kinderen zich elk verschillende rollen eigen maken om de kans op emotionele en sociale investering vanwege de ouders zo groot mogelijk te maken.

De eerstgeborene zijn sowieso bevoordeeld. Ze krijgen eerst de exclusieve aandacht van de ouders en zullen daardoor alleen al meer op de ouders lijken. Bij de komst van een tweede kind hebben deze oudsten er alle belang bij om zich zoveel mogelijk aan de wensen van de ouders te conformeren. Om zich te verzekeren van de liefde van de ouders moeten de latergeborene zich gaan specialiseren. Dat wil zeggen: ze verhogen de kans op succes bij de ouders door juist meer af te wijken van de oudste en zodoende van de ouders. Dit principe verklaart waarom de oudsten conservatiever zijn, meer gehoorzamen, meer in de voetsporen van hun ouders treden en bijvoorbeeld betere maatschappelijke en wetenschappelijke posities bekleden. Het verklaart ook waarom de jongeren meer afwijkende meningen zullen hebben, meer kans hebben om rebels gedrag te vertonen en zodoende eerder wetenschappelijke revoluties zullen ontketenen.

Darwin en vele aanhangers hebben inderdaad oudere broers, terwijl onder hun tegenstanders meer eerstgeborenen zijn. Sulloway beperkt zich niet tot het weergeven van deze theorie aan de hand van zijn stokpaardje Darwin (zelf vijfde op zes en

bovendien afstammeling van een vader, grootvader en overgrootvader die ook later geborenen waren). Sulloway heeft gepoogd deze theorie systematisch te toetsen door een database aan te leggen van alle betrokkenen bij zoveel mogelijk wetenschappelijke en sociale controversen waarover hij biografische informatie kon vinden. We spreken hier over de gegevens (soms wel een 250-tal variabelen) van 6566 participanten bij 121 historische gebeurtenissen (28 wetenschappelijke revoluties, 61 hervormingsbewegingen, 31 politieke revoluties en de Reformatie).

Aan de hand van een aantal voorbeelden van (multivariate) analyses op dat materiaal laat Sulloway zien op welke wijze wetenschap van vandaag moet worden bedreven. 'Wetenschap is een methode' is Sulloway's statement. Ook inzake geschiedenis, waarin toeval en individualiteit een belangrijke rol spelen, mag men zich niet beperken tot het genereren van mooie theorieën, maar moet men ze ook toetsen. Voor Sulloway is het duidelijk dat ook de historicus theoretische modellen moet opbouwen, die dan door middel van statistische analyse op hun voorspellende waarde moet worden onderzocht en op basis daarvan gecorrigeerd. Sulloway toont op zeer leesbare wijze hoe dergelijke wetenschap te werk gaat.

Het is trouwens veelzeggend dat Sulloway op deze wijze elke simplistische theorie over de betekenis van de plaats in het gezin relativeert. Zo zoekt en vindt hij ook andere samenhangen (interactie-effecten) tussen geboortevolgorde enerzijds en anderzijds het geslacht, de sociaal-economische context, en de inhoud van het rebelse gedachtegoed.

Het is onmogelijk hier in detail te treden. Ik kan alleen maar aanraden het boek te lezen. De vele historische illustraties en de in de tekst verweven 'petites histoires' maken de lectuur trouwens tot een waar genot. Een aantal slordigheden bij de vertaling (waardoor het lijkt alsof 'militaire' - allicht is bedoeld 'militante' - wetenschappers als Galilei hun verhandelingen in het Engels titels gaven) valt juist op omdat het geheel heel verzorgd is uitgegeven.

Het verdient aanbeveling deze publikatie als verplichte literatuur bij de wat saaie cursussen methodologie op te nemen. Niet alleen bij psychologen en pedagogen, maar ook en vooral bij historisch geïnteresseerde lezers. Niet zozeer omdat het een 'baanbrekend onderzoek op het gebied van de persoonlijkheidsontwikkeling' is, zoals de uitgever op het achterplat beweert, dan wel omdat het een fundamentele bijdrage levert tot de wetenschapsgeschiedenis.

Dr. Hans van Crombrugge

gende ervaringen. Ontmoedigde kinderen zullen zich eerder gaan misdragen. Zolang een kind het gevoel heeft dat hij op een positieve, constructieve manier een bijdrage levert aan de groep, zal het zich niet misdragen. Als een kind ontmoedigd is, heeft hij geen geloof in z'n mogelijkheden om succes te hebben op een positieve manier.

Bemoedigen is allereerst een houding van respect en vertrouwen in de capaciteiten van de ander. En dat zijn fouten of gebreken geen afbreuk doen aan zijn waarde als persoon !

Bemoediging zorgt voor moed. De overtuiging dat ieder kan werken aan het vinden van een oplossing en dat hij elke situatie aankan. Een flinke dosis moed is de moed om niet perfect te hoeven zijn. (Dreikurs: courage to be imperfect) Ondanks fouten en onvolmaaktheden blijf je als persoon van waarde. Veel kinderen en volwassenen verspillen hun energie aan het proberen om perfect te zijn. Het verlangen om perfect te zijn maakt creativiteit en spontaniteit haast onmogelijk vanwege de angst om fouten te maken. En wie fouten maakt heeft niet meer het gevoel om perfect te zijn. Een ontmoedigd persoon heeft weinig of geen vertrouwen in zichzelf of in het leven. Hij veronderstelt dat hij geen kans heeft. Zo'n mens probeert wel veel, maar mist kansen vanwege negatieve verwachtingen. Hoe banger je bent om fouten te maken, des te groter is de kans dat je een fout maakt. Ontmoedigde mensen hechten veel waarde aan hun status en prestige. Ze zijn bang dat ze die kunnen verliezen of beschadigen.

Onze cultuur lijkt wel gebaseerd op normen en waarden die bijdragen aan ontmoediging. Hierdoor is het moeilijk om moedig te zijn.

Als wij elkaar kunnen ontmoedigen, betekent dat ook dat wij elkaar kunnen bemoedigen. Relaties kunnen alleen verbeterd worden als het eigen gedrag verandert. Als met het huidige gedrag niet het gewenste doel wordt bereikt, zul je jouw gedrag moeten veranderen. Moeders van kinderen met gedragsproblemen wordt vaak aangeraden om eerst hun eigen verkeerde emotionele houding te corrigeren, alvorens ze hun kinderen kunnen helpen.

Mopperopdracht.

De volgende oefening helpt om een meer bemoedigende houding te krijgen: de 'mopperopdracht'. Onder mopperen verstaan we al het gedrag waarin de ander wordt aangevallen, bekritiseerd en bedreigd. Ook al is het 'aardig' bedoeld, het blijft mopperen. De opdracht is om gedurende vier elkaar opeenvolgende dagen één leerling uit te kiezen en daar niet tegen te mopperen.

Indien de volwassene dit volhoudt, valt ongetwijfeld een verandering in de relatie

zijn levensstijl. Om een mens te begrijpen is het belangrijker zijn toekomstdoelen te kennen dan zijn verleden. Adler zegt dat gedrag niet uit oorzaken maar uit doelgerichtheid moet worden begrepen. Het doel is 'de oorzaak' van gedrag. Als elk gedrag een doel heeft, dan heeft wangedrag dat dus ook.

De mens is een zelfkiezend wezen.

Een mens heeft een scheppende kwaliteit om alle belevenissen in zijn omgeving een betekenis te geven.

Iedereen maakt vele keuzes. Die keuzes zijn voor hem op dat moment nuttig.

Iedereen is verantwoordelijk voor de keuzes die hij maakt. En dus verantwoordelijk voor zijn eigen gedrag. Niet iemand anders de schuld geven van jouw gedrag. Niet: ik moest wel zo ... en zo...; maar ik heb er blijkbaar voor gekozen om zo ... en zo ... te doen. Niemand doet iets wat hij niet wil.

Holistische mensvisie.

De mens wordt als ondeelbaar geheel gezien. Gedrag is alleen te verklaren binnen de gehele sociale context. Hier heeft het woord Individual mee te maken. (Latijn = ondeelbare eenheid)

De mens is een subjectief interpreterend wezen.

Elk mens interpreteert de werkelijkheid op zijn eigen manier. Niet de feiten beïnvloeden ons, maar de betekenis die wij eraan geven. Mensen handelen op een voor hen juiste manier, die past binnen hun levensstijl. Door iemands privé-logica (levensstijl) te begrijpen, kan worden ingezien waarom iemand doet wat hij doet. Door de doelen van iemand te begrijpen, kun je zijn gedrag beter verklaren.

Voorbeeld: De leraar zegt: 'Jullie kunnen nu beginnen met je rekentaak.' Floortje begint meteen, terwijl Jan nog geen aanstalten maakt. Na nog twee keer te zijn gewaarschuwd, begint ook Jan.

Misschien 'denkt' Floor wel: de meester heeft gezegd dat we moeten beginnen, dus ik begin. En Jan 'denkt': Ik bepaal zelf wel wanneer ik begin.

Bemoedigen.

Uit deze uitgangspunten valt gemakkelijk af te leiden dat kinderen groeien in relaties met anderen. De kwaliteit van deze relaties beïnvloedt in sterke mate de vorming van het kind. In de Individualpsychologie wordt de kwaliteit van verhouding afgemeten aan de mate waarin die bemoedigend is.

Wat is bemoedigen eigenlijk? Kinderen worden vaak blootgesteld aan ontmoedi-

---

DE MOED OM TE BEMOEDIGEN

Inleiding

Onlangs ontving ik het Italiaanse tijdschrift 'Psychologia Individual' met daarin het artikel 'Lo Psicopedagoga nella scuola'. Nu is mijn Italiaans niet zo best, maar gelukkig stond er een korte samenvatting van het artikel in het Engels daaronder. Die samenvatting wil ik u als inleiding op het onderstaande artikel van R. Joosten niet onthouden.

Summary - THE PSYCHOPEDAGOGUE IN THE SCHOOL. The school is the suitable place to intervene, to signal, to help, to correct and it shouldn't be only a 'closed' place to study, but also an 'open' place turned to knowledge and to the art of living. The school can repair the deficiencies of the first education and it can retrieve those mistakes made by the family and by the community, becoming a forge of 'formation' for children who will be adults of tomorrow. It is always urgent to insert into every kind of school some other figures besides those of the teacher and of the manager. From this point of view the figure of the 'Psychopeagogue' can be inserted; engaged for the realization of the educational project of the school where he works, he undertakes the function of consultant, of psychopedagogic and organizing support for teachers, pupils and parents.

Analoog aan deze ontwikkeling zien we in Nederland dat vanuit de jeugdhulpverlening soortgelijke projecten worden opgezet. In Zuid-Holland worden momenteel de zogenoemde 'voorpostfunctionarissen' ingezet. Het is hun taak om aan scholen een pedagogische advies en consultatie mogelijkheid te bieden en de school bij te staan in hun pedagogische taak naar ouders en kinderen, maar ook t.a.v. het handelen in de klas of bij het organiseren van een thematische ouderavond.

De afstemming tussen de taak van de leerkracht en die van de jeugdhulpverlening wordt hiermee vorm gegeven en aan de orde gesteld. Evenzo wordt in de praktijk van alle dag de pedagogische taak van de leerkracht geherformuleerd. Een vertaling naar de opleiding volgt en daarmee gaat de Pedagogische Academie mogelijk meer invulling geven aan de P van de door haar gevoerde titel.

De moed om te bemoedigen.

Welke mogelijkheden heeft een schoolleider om in zijn team een andere wijze van omgaan met kinderen te realiseren? Wat kan een leraar in de dagelijkse praktijk doen om zelfstandigheid en samenwerking te bevorderen?

Dit artikel zal ingaan op de rol van de leerkracht en in het bijzonder op zijn bemoe-

digende taak. Hierbij gaan we uit van enkele inzichten uit de Individualpsychologie.

Een praktijkschets.

In groep zeven krijgen de kinderen het dictee terug dat ze gisteren hebben gemaakt. Frank heeft al bij veel dictees een onvoldoende gehaald. Bij het teruggeven van het werk zegt de leerkracht: 'Ik ben blij dat je eindelijk eens een voldoende hebt, want de vorige dictees waren niet al te best.' Waarom moet Jan aan zijn slechte verleden worden herinnerd?

Vaak voeden we kinderen op met vele ontmoedigende ervaringen. Ouders en leerkrachten hebben niet door dat ze, onwetend, telkens maar weer kinderen ontmoedigen. Zouden kinderen beter gaan presteren als ze gekleineerd, beschaamd en gestraft worden voor wangedrag of voor het niet goed maken van een taak of opdracht? Een positieve benadering draagt meer bij aan een groei van het zelfvertrouwen. Daarvoor moeten we kinderen zien als gelijkwaardigen. Dit vinden volwassenen moeilijk, doordat zij meer ervaring hebben, fysiek groter zijn en meer kennis hebben. Daarom beschermen we kinderen teveel of vernederen we ze. Bij kinderen kunnen twee jeugdervaringen een grote invloed hebben op minderwaardigheidsgevoelens, namelijk:

- verwennen/vertroetelen: het kind leert z'n eigen krachten niet ontdekken;
- afwijzen; pogingen tot een nuttige bijdrage worden niet gewaardeerd.

Gezinnen en school bieden kinderen te weinig mogelijkheden om hun eigen krachten en potentieel te testen. Volwassenen laten kinderen niet maximaal gebruik maken van hun mogelijkheden. Het klein-zijn en het onvermogen worden teveel benadrukt. We geven kinderen veel vrijheid zonder bijpassende verantwoordelijkheden. We laten ze vaak eerst maar gaan om daarna terug te vallen op autoritaire methoden. Die methoden passen niet meer in een democratische samenleving. Kinderen hebben geleerd om voor zichzelf op te komen. Ze zijn vaak zeer goed in het beïnvloeden van hun ouders. Terwijl de ouders hulpeloze pogingen doen om het gedrag van hun kind te veranderen.

Tegen deze achtergrond is de uitdaging van een school des te groter om naar wegen te zoeken waarmee om te gaan. Scholen lijken in toenemende mate behoefte te hebben aan een kader, een concept waarmee in de praktijk van alle dag op een democratische wijze met kinderen wordt omgegaan. Een omgaan met kinderen waarmee een bijdrage wordt geleverd aan een goede sfeer. Die een belangrijke voorwaarde vormt voor gemotiveerd leren en het voorkomen van allerlei gedragsproblemen.

We zullen hierna zo'n kader op hoofdlijnen beschrijven en vervolgens nader ingaan op bemoedigen en storend gedrag. Dit kan voor directeuren een start zijn om het pedagogisch handelen in de eigen school ter sprake te brengen.

Individualpsychologie.

Bij het nadenken over de invloed van een leerkracht op kinderen zijn we te rade gegaan bij de Individualpsychologie. Alfred Adler (1870 - 1937) is hiervan de grondlegger.

In deze psychologie is een uitgangspunt dat het onbewuste je niet 'dwingt' om dingen te doen.

De mens maakt keuzes en streeft zijn doelen (levensdoel) na. Dat is zijn levensstijl: iemands beeld van zichzelf, anderen en de wereld (omgeving).

Rudolf Dreikurs (1897 - 1972) heeft de Individualpsychologische gedachten vooral gebruikt in gezins- en schoolsituaties.

De Individualpsychologie kent vijf aannames ten aanzien van de kijk op de mens: zo kan gedrag van mensen worden begrepen. Gedrag is namelijk niet louter resultaat van uiterlijke invloeden of erfelijkheid. De mens is actief en verantwoordelijk voor zijn daden.

De mens als sociaal wezen.

Het basis doel van elke mens is 'erbij' willen horen. Het streven naar een plaats in de groep en in de samenleving, van betekenis willen zijn. Elk gedrag van kinderen en volwassenen is daarop gericht. Iedereen heeft het verlangen om zich bij een ander mens of groep aan te sluiten.

De sociale omgeving is dus wezenlijk voor het begrijpen van gedrag. De mens heeft de behoefte om in een gegeven sociale orde vanuit een ondergeschikte in een meerwaardige positie te komen.

Alle gedrag is doelgericht.

Mensen doen niet 'zomaar' iets. Vaak lijkt het gedrag van een mens onverklaarbaar zolang we het doel niet kennen. 'Ik begrijp niet waarom Jaap dat doet, het slaat nergens op.' Eigenlijk betekent dit dat het gedrag van Jaap geen betekenis heeft gezien vanuit het gezichtspunt van de ander. Vanuit het gezichtspunt van Jaap echter, is zijn gedrag zeker zinvol. Hij 'ziet' het als de enige manier om zijn doel te bereiken. Mensen hebben persoonlijke doelen die zij nastreven. Men is zich vaak niet bewust van die doelen, ze zijn onbewust aanwezig. Voor anderen lijkt bepaald gedrag zinloos, maar voor die persoon is dat gedrag nuttig. Dat wat iemand doet past binnen